

Lesvoorbeeld van De Wilgenhof: Monster

Passend onderwijs

Titel: Wat ik voel lijkt op een ... monster!	Vakken/Leergebieden: beeldend	Groep: 5
Portret van de school: De Wilgenhof is een christelijke basisonderwijs in Middelburg. In het schoolplan wordt de missie/visie beschreven waarin de school duidelijk maakt waar ze voor staan: <i>"Kunst kan ons doen beseffen wat onuitsprekelijk is."</i> <i>Johann Wolfgang von Goethe</i> <i>Cultuur heeft een rijk verleden en wat ons betreft ook een grote toekomst."</i> De school wil cultuureducatie verankeren in het lesprogramma en vindt het net zo belangrijk als taal en rekenen. De school neemt deel aan <i>De Kinderkunstweek</i> . Daarnaast geeft de leerkracht elke week een les beeldende vorming. De school haalt de kunst in de school via de kunstuitleen en zorgt dat kunst- en beeldbeschouwen een vaste plaats krijgt in hun onderwijs. In groep 5 zitten 20 leerlingen die zeer verschillende onderwijsbehoeften hebben. De leerkracht vertelt welke leerlingen extra aandacht en stimulering nodig hebben. Bijvoorbeeld een leerling die zich de Nederlandse taal nog eigen moet maken, impulsief is, maar daarnaast ook hele leuke creatieve ideeën heeft. We zien een leerling die aandachtsproblemen heeft, extreem impulsief is en problemen met plannen heeft, maar zeer enthousiast is. Er zit een hoogbegaafde leerling in de groep en de juf wijst ook op een leerling die zeer kunstzinnig is en veel fantasie heeft. De school wil, in samenwerking met de ouders, zoveel mogelijk leerlingen binnen de school houden. De school heeft in haar schoolgids (p. 48-5) beschreven hoe zij omgaan met leerlingen die een speciale onderwijs- en/of zorgbehoefte hebben. Daarnaast werkt de school volgens de principes van het Handelings-Gericht Werken (HGW). Met het Samenwerkingsverband streven zij naar een passend onderwijsarrangement, afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerling.		
Inleiding: De onderstaande les maakt deel uit van een jaarlijks kunstproject. De Wilgenhof neemt met andere scholen in de provincie deel aan de <i>Kinderkunstweek Zeeland</i> . De school doet ook dit jaar weer mee. Het project gaat in 2015 over de natuur in de kunst. De schrijfster van de themaboeken met de lessen voor beeldende vorming, is ICC-er. Zij is werkzaam op deze school en maakt deel uit van de Commissie Kinderkunstweek. De les die vandaag wordt gegeven is een try-out voor de lessen die in 2015 in het themaboek komen te staan. De les gaat over het maken van objecten met stronken hout en ander (natuurlijk) materiaal. De les werd voorafgegaan met een bezoek aan een galerie waar een kunstenares een inspirerende tentoonstelling heeft. De Kinderkunstweek is een Zeeuws initiatief in een samenwerkingsverband van cultuureducatieve instellingen. Voor meer informatie over het project: www.kinderkunstweek.nl		

Elk jaar wordt er een nieuw thema bedacht en komt er een ideeënboek uit waaruit de scholen kunnen putten.

Beschrijving betekenisvolle opdracht:

De leerlingen hebben kennis gemaakt met het werk van Maartje Korstanje, een Zeeuwse beeldend kunstenaar, die werkt in Amsterdam en tentoonstellingen heeft in bijvoorbeeld het Groninger museum: <http://www.groningermuseum.nl/material-world-maartje-korstanje>. De leerlingen zijn die ochtend, voorafgaand aan de les, naar een galerie in Middelburg geweest waar haar werk is tentoongesteld.

De leerlingen zijn onder de indruk van Maartje's fantasiedieren en objecten, die er heel spannend uitzien. Ze vinden de dieren heel bijzonder en hebben daar uitgebreid met hun leerkrachten naar gekeken en over gesproken.

[Fotoverslag](#) (Powerpoint)

De leerlingen hebben gekeken naar de kunstwerken en hier schetsjes van gemaakt.

De werken van de kunstenaar sluiten aan bij de fantasie van de leerlingen. Ze vinden ze eng, maar ook interessant. Ze worden aangetrokken door griezelige dingen. Angst en fascinatie spelen een rol in de belevingswereld op deze leeftijd. De leerlingen laten door opmerkingen weten dat het ze boeit.

Omschrijving les/project:

Maak, van kosteloos, natuurlijk materiaal en met behulp van verschillende bevestigingsmaterialen, een monster. Laat je daarbij inspireren door het werk dat je gezien hebt van Maartje Korstanje.

Ondersteuning door een culturele instelling.

www.kinderkunstweek.nl

Beginsituatie:

Beginsituatie beeldaspecten en materialen/technieken: de leerlingen hebben filmpjes bekeken en gesproken over vormen en materialen. De meeste leerlingen vonden de kunstwerken lijken op spannende griezels en mooi om naar te kijken. Aan de hand van de filmpjes hebben de leerlingen ontwerpen gemaakt met verf op papier: zelfbedachte figuren. In de galerie hebben ze gezien waar de beelden van Maartje Korstanje van gemaakt zijn. Leerlingen hebben in de voorgaande lessen ervaring opgedaan met driedimensionaal construeren. Ze hebben onder andere torens gemaakt. Werken met lijm en natuurlijk materiaal is nieuw. Ze hebben wel ervaring met kosteloos materiaal en touw, lijm, e.d.

Beginsituatie beeldaspect ruimte: de leerlingen hebben ervaringen met ruimtelijke begrippen als verlengen, in elkaar verstrengeld, uitvergrooten, wijduitstaand, langwerpige, etc.

Beginsituatie beeldaspect vorm: de leerlingen kennen begrippen als hoekig, spits, rond, plat, scheef en dergelijke.

Beginsituatie competenties:

De leerlingen hebben ervaring met oriënteren, onderzoeken en experimenteren. Ze hebben samengewerkt met andere leerlingen. Ze hebben ervaring met evalueren, maar dat gaat vooral over prettige of onprettige ervaringen tijdens het werken.

Competenties & Fasen van het creatieve proces

Fase oriënteren (inclusief reflecteren):

Bij het begin van de les bespreekt de leerkracht de ervaringen van de leerlingen in de vorige les en in de galerie. Ze haalt voorkennis op en visualiseert dit met de schilderijen van de leerlingen uit de vorige les en met schetsen die gemaakt zijn tijdens het bezoek aan de galerie. De leerkracht stimuleert de leerlingen om de beelden van Maartje Korstanje te beschrijven. Ze herhaalt vervolgens een van de filmpjes, die ook al eerder in de klas vertoond werden.

Formuleren van de opdracht:

De juf legt uit wat de leerlingen vanmiddag gaan maken: objecten die geïnspireerd zijn door het werk van Maartje Korstanje, geheel naar ontwerp van de leerlingen zelf.

De leerlingen zitten in groepjes van 4 in de eigen klas. Aan de kant staan allemaal kisten en dozen met materialen die de leerlingen kunnen gebruiken. Ook staan er twee plastic kratten met behangerslijm klaar. De materialen dragen bij aan het creatieve proces, het geeft de leerlingen veel creatieve mogelijkheden.

De leerkracht enthousiasmeert de leerlingen door het laten zien van de materialen en de mogelijkheden hiervan. Ze legt enkele technische zaken uit en maakt afspraken over gebruik en regels t.a.v. omgang en orde (schoonmaken, opruimen). Juist voor leerlingen die moeite hebben met planning en biedt deze afspraken extra structuur. Het geheugen wordt geactiveerd en dat is extra belangrijk voor leerlingen die problemen hebben met planning en organiseren.

Instructie over de werkwijze:

Allereerst laat de leerkracht zien hoe je een stronk uitzoekt en hoe je daarbij rekening houdt met je wensen en doelen. Ze geeft aanwijzingen om goed te kijken en de tijd te nemen. Ze laat zien hoe je

materiaal met behulp van lijm stevig kunt bevestigen. Ze geeft suggesties voor vormen en materialen die niet zo gebruikelijk zijn, bijvoorbeeld planten en paddenstoelen. De juf vertelt ook dat je dingen op allerlei manieren kunt bevestigen. 🗨️

Enkele leerlingen komen met suggesties over hoe je een tak kan veranderen van vorm en bijvoorbeeld kunt verlengen met papier. De leerlingen krijgen de vrijheid om naar eigen inzicht en mogelijkheden te werken en keuzes te mogen maken. 🗨️

Fase onderzoeken en uitvoeren (inclusief reflecteren):

De leerlingen starten zeer verschillend: sommige leerlingen gaan materialen halen en beginnen vrijwel direct, andere zoeken weloverwogen bepaalde materialen uit en gaan deze eerst stevig vastplakken voor ze verdere actie ondernemen. Enkele leerlingen zitten een poosje te kijken en weten niet goed wat ze willen of hebben meer tijd nodig. 🗨️

De leerlingen zijn aanvankelijk veel aan het praten, ze roepen, lachen en lopen rond. De grootste hilariteit en onwennigheid lijkt te ontstaan door het graaien in de grote bak met behangersplak. Een enkele leerling vindt het aanvankelijk vies, maar na een half uur lijkt iedereen eraan gewend te zijn. Sommige leerlingen verbinden materialen en takken met elkaar, andere gaan meer uit van de bestaande vorm en gaan deze inpakken of verdikken. Een uur later zijn ze nog steeds stil en aandachtig aan het werk. Ze kijken naar hun object, proberen dingen uit, vragen hulp of proberen zelf weer iets anders. De meeste leerlingen kijken ook naar elkaars werk en geven feedback: ze spreken waardering uit of geven tips hoe iets beter bevestigd kan worden.

De leerlingen maken bijna allemaal verschillende vormen. 🗨️

Een leerling verpakt een kleurrijk boomstammetje helemaal met papier en plakt dit strak en bijna rimpelloos er tegen elkaar aan. Een impulsieve leerling plakt grote hoeveelheden materiaal op elkaar, gebruikt te veel lijm (het druipt er vanaf) en komt uiteindelijk door een buurjongen op het idee om alles met touw vast te binden. De leerlingen werken anderhalf uur door. Het valt op dat de meeste leerlingen lang en geconcentreerd doorwerken. Sommige leerlingen hebben stimulering nodig, vooral als iets technisch niet lukt of als het object niet is wat ze zich voorstelden. De leerlingen krijgen feedback in korte reflectieve momenten van de rondlopende leerkracht en de extra leerkracht of ze krijgen gezamenlijk feedback. 🗨️

De feedback biedt voldoende aanknopingspunten voor de leerlingen, om verder te kunnen gaan, zonder dat de sturing te groot is. Soms gaat de feedback over technische vaardigheden. Een leerling vraagt om hulp: "Juf, het valt er steeds weer vanaf". Vanwege het gebruik van te zware producten of te veel natte, zware lijm valt alles uit elkaar als je het oppakt. De leerling weet niet hoe hij dat kan oplossen en krijgt ideeën aangereikt. 🗨️

Betekenis geven

De leerlingen vertellen tijdens reflectieve momenten wat ze aan het maken zijn. Een jongen geeft aan dat hij een *postvisje* heeft gemaakt. 🗨️

Een andere leerling vindt dat haar werk op een gewei lijkt. Enkele jongens zijn onder de indruk van de cameraman en 'vinden' ineens dat hun werk op een camera lijkt. Ze beelden direct uit wat ze bedoelen en filmen zogenaamd de cameraman met hun van lijm druipende werkstuk. Al werkende komen leerlingen tot betekenissen, er is niet altijd een vooropgezet plan.

Fase evalueren (inclusief reflecteren):

Tegen het einde van de les zijn de leerlingen niet allemaal klaar met hun werk. Het gaat dan vooral nog om de afwerking. Een aantal objecten hangen aan een stang boven de kast, de meeste staan te drogen op een plastic zeil. De leerlingen zien de werkstukken vanaf een afstand. De meeste leerlingen zijn tevreden en trots op hun werk en uiten dit naar elkaar en naar de leerkrachten. Ze vragen aandacht voor hun werk.

De leerkracht bespreekt de les met de leerlingen.

Sommige leerlingen vertellen over wat ze al werkend ontdekten en vervolgens ondernomen hebben.

Andere leerlingen geven aan dat ze het leuk vonden. De reacties zijn enthousiast. Men heeft belangstelling voor elkaars werk. De leerkracht vraagt naar de ervaringen met het gebruik van de materialen en de ervaringen met behangerslijm. De leerlingen die iets willen vertellen mogen dat doen.

Competenties fase oriënteren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan zich binnen de context van een betekenisvol thema of onderwerp openstellen voor beeldende vormgeving en beeldende kunst (autonoom en toegepast).
- De leerling kan betekenis geven aan beeldende vormgeving en beeldende kunst en open staan voor betekenissen die anderen daaraan geven (waaronder de vormgever/kunstenaar).
- De leerling kan in een beeldbeschouwingsgesprek onderzoek doen naar de mogelijke betekenis en de zeggingskracht van beelden aan de hand van de gebruikte beeldaspecten en materialen en technieken.

Competenties fase onderzoeken (inclusief reflecteren):

- De leerling kan bronnenonderzoek doen en aspecten van wereldoriëntatie (waaronder cultureel erfgoed) gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
- De leerling kan binnen de context van het thema/onderwerp gericht experimenteren met [beeldaspecten en materialen en technieken](#) en verschillende mogelijkheden uitproberen.
- De leerling kan onderzoeken volgens welke stappen hij de beeldende opdracht het beste kan uitvoeren. Hij kan daarbij terugrijpen naar de informatie en de ideeën die hij heeft opgedaan in de oriëntatiefase.

Competenties fase uitvoeren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan bewuste keuzes maken bij het uitvoeren van de opdracht en aangeven hoe hij gebruik heeft gemaakt van ideeën die hij heeft opgedaan in de onderzoeksfase.
- De leerling kan zijn keuzes motiveren en daarbij rekening houden met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria.
- De leerling kan zijn plannen volgens een bepaalde werkvolgorde uitvoeren daarbij gebruik maken van zijn kennis en inzicht in het gebruik van materialen, technieken en gereedschappen.

Competenties fase evalueren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan vertellen over het verloop van zijn werkproces en daarbij zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria.
- De leerling kan zijn waardering uitspreken voor het eigen product en werkproces en dat van anderen.
- De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van beeldend vormgevers/ kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse kunstervaringen betrekken.

Presentatievorm:
beeldend product

Groepsvorm:
individueel

Urenbesteding:
4 x 60 minuten

Omgaan met verschillen *In de groep*

In groep 5 zitten leerlingen uit diverse culturen en met verschillende achtergronden. De leerlingen hebben verschillende onderwijsbehoeften. Zo heeft de leerling met ADHD meestal veel aansturing nodig, maar werkt hij in deze les relatief rustig. De vaste structuur en de rustige consequente benadering van de leerkracht geeft de leerling duidelijkheid en rust. Ze stuurt hem steeds op tijd bij als hij een aanzet maakt tot té druk gedrag of als hij zich niet aan de regels houdt.

Ze spreekt hem rustig aan als een soort innerlijk geweten zegt ze "weet je nog..." Hij lijkt voldoende vrijheid te krijgen om aan zijn impulsieve manier van werken gehoor te kunnen geven. De leerkracht laat hem zijn gang gaan en als het lijkt te mislukken, geeft ze aanwijzingen en laat het hem verder zelf ontdekken hoe het beter kan. 🗨️

De leerling die moeite heeft met taal werkt hard door, is heel beweeglijk en praat veel in zichzelf en tegen anderen. 🗨️

De leerkracht geeft feedback. Het meisje wil graag zelf bepalen en onderhandelt. Ze is heel direct en ondanks dat ze zich moeilijk kan uitdrukken is ze niet bang om haar wensen duidelijk te maken. Ze mag aan de groep vertellen wat ze heeft gemaakt en niemand lacht om haar warrige en enthousiaste verhaal. Eigenheid wordt gestimuleerd.

De hoogbegaafde leerling en de kunstzinnige leerling lijken aanvankelijk veel tijd nodig te hebben om tot een vorm te komen die ze willen. Vooral het hoogbegaafde meisje lijkt wat onzeker over wat ze wil en kan maken. Ze krijgt extra feedback.

In een nagesprek laat de leerkracht weten dat zij de leerlingen vooral wil stimuleren. Ze laat de leerlingen hun gang gaan, biedt hen ervaring en ontdekking, maar ze stelt zeker wél impliciet eisen. Ze neemt niet overal genoeg mee. Dat weten de leerlingen ook. De leerkracht geeft aan dat de kunstzinnige leerling en de hoogbegaafde leerling, maar ook sommige andere leerlingen, gewoon langere 'opstarttijd' nodig hebben. Deze leerlingen zijn vaak preciezer of eisen meer van zichzelf. Je kunt deze leerlingen beter loslaten en ze die tijd geven. Ze vindt het heel belangrijk om de opdracht goed in te leiden. Dit stimuleert de aandacht en de fantasie van leerlingen. De leerlingen werden ook gevraagd om mee te denken over het materiaal dat gebruikt kon worden en hebben dit soms ook zelf van thuis meegenomen.

Lessen beeldende vorming vormen, volgens leerkracht, nog weleens een struikelblok voor leerlingen die extra veel aandacht nodig hebben, impulsief en/of heel druk zijn. In deze les valt het op dat ze binnen een vaste structuur goed kunnen werken. Ze krijgen tijd en vrijheid binnen vaste regels. Het is duidelijk wat er verwacht wordt. Wanneer de les beëindigd wordt valt dat nog eens extra op: de leerlingen ruimen allemaal zelfstandig en op eigen initiatief op, maken schoon, halen geen geintjes uit met de lijm. De leerlingen zijn ondanks alle extra mensen in de groep (5 volwassenen) en relatief rustig aan het werk.

Omgaan met verschillen: advies op schoolniveau vanuit het project De Kinderkunstweek

In het themaboek van de Kinderkunstweek 'Kunst, natuurlijk', dat voor het komende project voor 2015 is geschreven, staat als aandachtspunt bij deze les het volgende geschreven:

"Tips voor het speciaal onderwijs:

Wat ik voel lijkt op een... monster!

Geschikt voor SO- en VSO-leerlingen. Doe dit in een klein groepje. Het is nogal veel om te onthouden. Herhaal steeds wat er bedacht is en probeer tot een eenvoudige vorm te komen. Als het fantasiebeest getekend wordt, kun je dit stap voor stap begeleiden. Blijf vragen en herhalen hoe het beest er uit komt te zien en geef waar nodig aanwijzingen."

Overige informatie:

Basisschool Wilgenhof, Torenhofstraat 4, 4337JV Middelburg

Postadres: Postbus 8138, 4330EC Middelburg

Telefoon: 0118- 65 02 45

E-mail: wilgenhof@onzewijs.nl

Directeur: G. Rijkse

ICC-er en lid van de Commissie Kinderkunstweek: M.Geerse

Leerkracht groep 5: B. de Ridder

Zie www.kinderkunstweek.nl

De school is enthousiast over de samenwerking met De Kinderkunstweek en wil dit graag delen met belangstellenden. Het biedt de scholen concrete handvatten voor beeldende vorming en zet beeldende vorming goed op de kaart binnen de doelen van het onderwijs. Het brengt leerlingen in contact met kunstwerken en kunstenaars. De school is van mening dat De Kinderkunstweek, net als de Kinderboekenweek, een jaarlijks terugkerende activiteit zou moeten zijn.

